

Retningslinjer for tilskudd til tiltak i landbrukets verdensarvordning, Røros bergstad og Circumferensen **2024**

Innhold

Innledning	3
Formål	3
Virkeområde	4
Hvem kan søke?	4
Hvordan søker du?	5
Hva må søknaden inneholde?	5
Hva kan du søke tilskudd til?	6
Årlige tiltak:	6
Engangstiltak/ investeringstiltak:.....	7
Fordeling av midler og prioriteringer	8
Hovedfordeling av midler:	8
Prioriteringer:	8
Avslag:.....	8
Tilskuddssatser	9
Utbetaling av tilskudd og krav om rapportering.....	10
Øvrige bestemmelser	10
Kontaktpersoner:	10
Kilder.....	11
Vedlegg 1: Særskilt utvalgte eiendommer	12
Vedlegg 2: Beskrivelse av de utvalgte områdene, status og kartavgrensing.....	13
1. Bergstaden med gruve- og kulturlandskapene – verdensarv	13
2. Vinterleden gjennom Røros og Os – verdensarv.....	13
3. Femundshytta i Engerdal - verdensarv.....	14
4. Narjordet i Os – oppsluttende verdier til verdensarv	14
5. Utvalgte seterområdene i Røros – Ljøsnåvollen, Øya, Fjølburøsta og Skåkåsen– oppsluttende verdier til verdensarv, samt seterområdet Erlia.....	15
6. Kulturlandskapet i Tolga sentrum og Erlia – oppsluttende verdier til verdensarv	16
7. Hessdalen i Holtålen	17
Vedlegg 3: Eksempler på frittliggende arealet t.o.m.10 dekar.....	26

Innledning

Retningslinjene er utarbeidet på grunnlag av Forskrift om tilskudd til tiltak i Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarvområdene Vegaøyen, Vestnorsk fjordlandskap og Røros bergstad og Circumferensen (forskrift om tilskudd til tiltak i Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarvområder), FOR-2019-12-18-2024.

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2019-12-18-2024?q=vestnorsk>

Verdensarven Røros bergstad og Circumferensen ble fra 01.04.2023 tatt inn i tilskuddsordningen. I 2023 omfattet dette kun verdensarvområdet, dvs. at buffersonen, Circumferensen ikke inngikk i ordningen. Forskriften er nå endret og fra 01.01.2024 omfattes også Circumferensen, inkludert buffersonen. Avgrensningen er gitt i Naturbase.

Tilskuddsrammen for 2024 er 2 millioner kroner, tilsvarende som for 2023. Midlene er bevilget over jordbruksavtalen (Landbrukets utviklingsfond, LUF). For at ordningen skal virke etter sin hensikt frem til ny forvaltningsplan med tilhørende tiltaksstrategier og retningslinjer er utarbeidet, etableres det midlertidige retningslinjer for tilskuddsordningen for 2024. Disse retningslinjene gjelder kun for 2024, og vil kunne avvike fra utformingen av de endelige tiltaksstrategiene og retningslinjene. De midlertidige retningslinjene er utarbeidet av arbeidsgruppe i kommunenes administrasjon i tett samarbeid med Statsforvalteren i Trøndelag og Statsforvalteren i Innlandet.

Bakgrunnen for at landbrukets verdensarvordning Røros bergstad og Circumferensen ble utnevnt i 2023 og videre utvidet til også å gjelde buffersonen rundt verdensarven i 2024, er bl.a. forankret i tilrådning fra Landbruksdirektoratet til Landbruks- og matdepartementet (Rapport 16/2022). Landbruksdirektoratet tilrår i sin rapport til Landbruks- og matdepartementet at det kan innvilges tilskudd til både jordbruks- og reindriftstiltak fra landbrukets verdensarvordning, og at tilskudd til verdensarvområdet Røros bergstad og Circumferensen eventuelt kan innrettes som et spleiselag med midler som finansieres over jordbruksavtalen (LUF) og reindriftsavtalen (RUF). Det ble ikke bevilget tilskudd over reindriftsavtalen i 2023.

Forvaltningsplanen for verdensarven Røros bergstad og Circumferensen skal revideres. Det er behov for et bedre kunnskapsgrunnlag på flere områder. I 2023 ble det avsatt midler fra denne ordningen til oppdatering av kunnskapsgrunnlaget. Formålet med ordningen er å styrke landbruket i verdensarvområdet. Behovet for oppdatert kunnskap må ses i sammenheng med tilskuddsordningens formål.

Det er behov for at det prioriteres egne midler til tiltak for styrke reindriften i verdensarvområdet over reindriftsavtalen slik Landbruksdirektoratet tilrår i sin rapport. Statsforvalteren i Trøndelag vil ta initiativ til å melde inn behov for dette i sine innspill til reindriftsforhandlingene ved årsskiftet 2024/2025 (Statsforvalteren i Trøndelag 23.02.2024).

Formål

Formålet med tilskuddet er å styrke landbruket i verdensarvområdet (jf §1). Målet om langsiktig drift og ivaretagelse av kulturlandskapsverdier knyttet til jordbruksdriften er sentralt for ordningen. Ivaretagelse av samisk kultur og reindriftens landskap hører også inn under ordningen.

Virkeområde

Forskriften gjelder innenfor Verdensarven Røros bergstad og Circumferensen, slik området er avgrenset i Naturbase. Dette omfatter areal og driftsenheter i Røros, Holtålen, Os, Engerdal og Tolga kommuner. Det er totalt i overkant av 300 aktive driftsenheter innen landbruket innenfor det definerte området. Med en tilskuddsramme på 2 millioner kroner er det nødvendig å gjøre gode prioriteringer som bidrar til å styrke landbruket og landbrukets betydning for verdier tilknyttet verdensarven. Gjeldene forvaltningsplan (2019-2023) og regionplanen (2011) for verdensarven Røros bergstad og Circumferensen legges til grunn for prioriteringene i 2024. På bakgrunn av dette og i samsvar med det kunnskapsgrunnlaget vi har per i dag, er følgende områder valgt ut:

	Område	Sammenheng verdensarv	Kommune
1	Bergstaden med gruve- og kulturlandskapene	Verdensarv	Røros
2 a	Vinterleden	Verdensarv	Røros og Os
2 b	Vinterleden slik den er foreslått endret	Hensynssone kulturmiljø i kommunens arealplan	Os
3	Femundshytta	Verdensarv	Engerdal
4	Narjordet	Oppsluttende verdier til verdensarv	Os
5	Utvalgte seterområder: Ljøsnåvollen, Øya, Fjølburøsta, Skåkåsen og Erlia	Oppsluttende verdier til verdensarv	Røros
6	Kulturlandskapet i Tolga sentrum og Erlia	Jordbrukslandskapet rundt Tolga smelthytte	Tolga
7	Hessdalen	Etablering av Muggruva førte til etablering av gårder i Hessdalen	Holtålen

Se vedlagte kartavgrensninger og beskrivelser for de ulike områdene (vedlegg 2).

Hvem kan søke?

Målgruppen for ordningen er personer eller virksomheter som bidra til å fremme formål med ordningen. Dette kan være:

- Landbruksforetak
- Grunneiere
- Kommunen
- Andre som bidrar til å fremme formålet med ordningen

Dersom søker ikke er grunneier, må det foreligge tillatelse fra grunneier og eventuelt andre rettighetshavere.

Tilskuddene er geografisk avgrenset.

- **Tilskudd til årlig drift** omfatter arealtilskudd og gjelder for den som drifter arealene innenfor det geografiske området, og som driver aktivt landbruk iht. forskrift om produksjonstilskudd.
- Enkelte tilskudd til **engangstiltak/investeringstilskudd** er forbeholdt de som har driftssenteret innenfor virkeområdet.

Dette er tilskudd som kommer i tillegg til eventuelle andre tilskudd gjennom produksjonstilskudd (PT), regionalt miljøprogram (RMP) og Innovasjon Norge.

Hvordan søker du?

Søknad om tilskudd skal sendes til Røros kommune via Altinn på digitalt søknadskjema fastsatt av Landbruksdirektoratet. Du som søker på areal i Holtålen, Os, Tolga eller Engerdal kommune, skal også søke til Røros kommune. [Søknadsskjema hos Landbruksdirektoratet](#). Skjemaet heter *Landbrukets satsing i verdensarvområdene*.

Søknadsfrist er 1. mai 2024.

Hva må søknaden inneholde?

Nedenfor vises hvilken informasjon som må sendes inn ved søknaden. Mangelfulle søknader kan avvises. Kommunen kan sette ytterligere krav til søknadens innhold.

	Årlig tiltak	Engangstiltak
Grunnopplysninger om søker (navn, orgnr, adresse, kontaktinfo, kontonummer mm)	x	x
Beskrivelse av prosjektet	x	x
Gjennomføringsplan		x
Kostnadsoverslag og finansiering		x
Kart	x	x
Vedleggsskjema	x	x
Grunneiertyllatelse dersom søker ikke er grunneier		x
Jordleieavtale		x
Opplysninger om areal/dyr som skal slås/beites i kommende sesong	x	
Bilder dersom aktuelt		x

Hva kan du søke tilskudd til?

For 2024 kan du søke om tilskudd til følgende tiltak:

Årlige tiltak:

Årlig tiltak	Formål	Hvem kan søke	Vilkår
Tilskudd til slått og beite av fulldyrka og overflatedyrka areal t.o.m. 10 daa beliggende innenfor virkeområdet	<p>Med arealgrensen på 10 daa menes frittliggende jordstykker som arronderingsmessig ikke kan driftes sammen med tilgrensende arealer. Se eksempel i vedlegg 4.</p> <p>Formålet med denne avgrensningen er å sikre at små frittliggende og tungdrevne jordstykker holdes i hevd som en del av kulturlandskapet.</p> <p>Arealet må være klassifisert som i fulldyrka eller overflatedyrka areal.</p> <p>Slått og/eller beite av fulldyrka/overflatedyrka til og med 10 daa kan tildeles tilskudd pr daa som blir drifta.</p> <p>Bruk av beitepusser alene gir ikke grunnlag for tilskudd.</p>	Aktive landbruksforetak som søker PT.	<p>Fulldyrka- og overflatedyrka jord må høstes minst en gang i året ved slått eller beiting.</p> <p>Graset skal brukes til fôr.</p> <p>Ved beiting må beitetrykket være tilstrekkelig til at beitekvaliteten opprettholdes.</p> <p>Det må føres beitelogg.</p> <p>Vilkårene om areal- og kulturlandskapstilskudd i forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket må være oppfylt</p>
Tilskudd til drift av innmarksbeite t.o.m. 10 daa beliggende innenfor virkeområdet	<p>Med arealgrensen på 10 daa menes frittliggende innmarksbeiter.</p> <p>Formålet med denne grensen er å sikre at små frittliggende innmarksbeiter holdes i hevd som en del av kulturlandskapet.</p> <p>Arealet må være klassifisert som i innmarksbeite.</p> <p>Bruk av beitepusser alene gir ikke grunnlag for tilskudd.</p>	Aktive landbruksforetak som søker PT.	<p>Beitetrykket må være tilstrekkelig til at beitekvaliteten opprettholdes.</p> <p>Det må føres beitelogg.</p> <p>Vilkårene om areal- og kulturlandskapstilskudd i forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket må være oppfylt</p>
Tilskudd til drift av innmarksarealer på særskilt utvalgte eiendommer iht. til vedlegg 1. Omfatter også seterområdet Erlia på Røros	Tilskudd til drift av innmarksarealer (fulldyrka/ overflatedyrka/ innmarksbeite) på særskilt utvalgte eiendommer gis med formål å opprettholde og sikre drift av jordbruksareal som har særlig verdi for verdensarven.	Aktive landbruksforetak som søker PT og driver areal på eiendommer oppgitt i vedlegg 1 samt seterområdet Erlia på Røros	<p>Fulldyrka- og overflatedyrka jord må høstes minst en gang i året ved slått eller beiting.</p> <p>Graset skal brukes til fôr.</p> <p>Beitetrykket må være tilstrekkelig til at beitekvaliteten opprettholdes.</p> <p>Det må føres beitelogg.</p> <p>Vilkårene om areal- og kulturlandskapstilskudd i forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket må være oppfylt</p> <p>Kan ikke søke på tilskudd til drift av areal under 10 daa i samme ordning.</p>

Engangstiltak/ investeringstiltak:

Engangstiltak/ investeringstiltak	Formål	Hvem kan søke	Vilkår
Restaurering/ istandsetting av innmarksareal	<p>Det gis tilskudd til <u>istandsetting av fulldyrka/overflatedyrka/ innmarksbeite</u> i virkeområdet (tidligere kulturmark).</p> <p>Tiltak som omfatter en helhetlig plan for å ivareta kulturlandskapsverdier, med flere typer tiltak, vil bli prioritert.</p> <p>For innmarksbeite, eller arealer med særlige verdier av biologisk mangfold, kan det kreves skjøtelsesplan.</p> <p>Ses i sammenheng med dreneringstilskudd.</p>	Grunneiere og/eller søker av produksjonstilskudd/driver av arealet.	Grunneiertillatelse Tiårig leieavtale på arealet.
Nødvendig planlegging	<p>Det gis tilskudd til utgifter i forbindelse med planlegging av tiltak (kostnadsoverslag, tilstandsrapport, skjøtelsesplan hydrotekniske løsninger mm).</p> <p>Formålet er å sikre et godt og helhetlig kunnskapsgrunnlag før ev. iverksetting av tiltak.</p>	Grunneiere og/eller søker av produksjonstilskudd/driver av arealet.	
Kartlegging	<p>Det gis tilskudd til kartlegging av viktige kulturlandskapsverdier og/eller skjøtelsesbehov av viktige kulturlandskapsverdier.</p> <p>Formålet er å sikre et godt og helhetlig kunnskapsgrunnlag før ev. iverksetting av tiltak.</p>	Grunneiere og/eller søker av produksjonstilskudd/driver av arealet.	
Tilskudd til driftsbygninger	<p>Det kan gis tilskudd til investeringer i driftsbygninger for tradisjonelle jord- og husdyrproduksjoner.</p> <p>Gjelder husdyrrom og fôr- og gjødsellager for husdyr.</p> <p>Formålet er å styrke og opprettholde drift på aktive landbruksforetak.</p>	Aktive landbruksforetak med driftssenter innenfor virkeområdet.	Driftssenteret må ligge innenfor for definerte området Gjelder foretak med grovforbasert husdyrproduksjon
Innkjøp av spesialutstyr	<p>Det kan gis tilskudd til innkjøp av spesialutstyr som er nødvendig for slått og høsting av tungdrevent areal.</p>	Aktive landbruksforetak med driftssenter innenfor virkeområdet.	Dersom utstyret selges innen fem år etter utbetaling av tilskuddet, skal tilskuddet tilbakebetales.
Andre tiltak som fremmer formålet	<p>Det kan gis tilskudd til andre typer tiltak som fremmer formålet med ordningen.</p> <p>Kommunen kan søke tilskudd til den prosessuelle delen av å etablere ordningen*</p>	Grunneier, landbruksforetak, kommuner og andre som bidrar til å fremme formålet med ordningen.	Vurderes etter behov

**Kommunen kan søke på tilskudd til den prosessuelle delen av å etablere ordningen. Det ble søkt om tilskudd i 2023 og vi forventer ikke at det er ytterligere behov for tilskudd til slike tiltak i 2024.*

Fordeling av midler og prioriteringer

Hovedfordeling av midler:

- Verdensarvområdet (Bergstaden, Femundshytta og Vinterleden) – 50 %
- De øvrige områdene som er valgt ut innenfor Circumferensen – 50 %. Dvs. veiledende kr 250 000,- per kommune (Holtålen, Røros, Os og Tolga).

Prioriteringer:

Sammenheng med og ivaretagelse av verdensarvverdier legges til grunn ved prioritering av alle typer søknader.

1. Tilskudd til drift av arealer på særskilt utvalgte eiendommer (årlig tiltak)
2. Tilskudd til drift av frittliggende arealer til og med 10 dekar innenfor virkeområdet (årlig tiltak)
3. Tilskudd til driftsbygninger (engangstiltak)

Ved prioritering mellom søknader vurderes følgende:

- Investeringer som bidrar til å ivareta landbrukets verdensarv, men som er for små til at Innovasjon Norge prioriterer støtte. Det gis ikke tilskudd til normalt vedlikehold.
 - Ung bruker, under 35 år
 - Investeringens betydning for framtidig drift eller oppstart av drift på eiendommen
 - Grovfôrbaserte produksjoner
 - Lokale bevaringsverdige husdyrraser (STN/Rørosku)
 - Bruk som i stor grad ivaretar små og tungdrevne arealer
 - Tidligere tildelinger
4. Restaurering/ istandsetting av innmarksareal (engangstiltak)

Kartlegginger og nødvendig planlegging (engangstiltak)

Innkjøp av spesialutstyr (engangstiltak)

Andre tiltak som fremmer formålet (engangstiltak)

Det gis ikke tilskudd til:

- oppdyrking av nye arealer
- istandsetting av kulturhistoriske bygninger med mindre de benyttes aktivt i gardsdrifta
- skjøtsel der det ikke er planlagt aktiv drift av arealene

Avslag:

Søknader som ikke faller inn under formålet eller områdeavgrensningene vil bli avslått. Søknader kan også bli avslått med begrunnelse i at tilskuddsrammen er oppbrukt og at tiltaket ikke har hatt god nok prioritet.

Tilskuddssatser

Vi opplyser om at dette er foreløpige satser for tilskudd til årlige tiltak. Tilskuddssatser kan justeres av Røros kommune etter søknadsmengde for å komme innenfor budsjett og tildelte midler. Endelige satser kan også være ulike fra område til område. Dette med bakgrunn i at det geografisk er ulike utfordringer i landbruket og at tiltakenes betydning for verdensarvverdiene er ulike fra område til område.

Type tiltak	Kommentar	Sats	
Arealtilskudd	Slått eller beite av jordstykke t.o.m. 10 daa (overflatedyrka fulldyrka)	Gjelder godkjente arealer for produksjonstilskudd..	600 kr pr daa
	Drift av innmarksbeite t.o.m. 10 daa	Gjelder godkjente arealer for produksjonstilskudd.	400 kr pr daa
	Tilskudd til slått/beite av jordbruksareal i utvalgte områder iht. vedlegg 1	Tilskudd gis kun til areal oppgitt i vedlegg 1. Gjelder godkjente arealer for produksjonstilskudd. En kan ikke søke på tilskudd til drift av areal t.o.m. 10 daa i samme ordning.	1000 kr pr daa (fulldyrka og overflatedyrka) 600 kr pr daa (innmarksbeite)
Investerings-tilskudd	Restaurering av areal	Det gis tilskudd til istandsetting av fulldyrka/overflatedyrka/innmarksbeite i virkeområdet. Det kan være aktuelt med samfinansiering med dreneringstilskudd.	Inntil 70% fra denne ordningen
	Planlegging av tiltak	Det kan gis tilskudd til planlegging av tiltak (kostnadsoverslag, tilstandsrapport, skjøtelsesplan hydrotekniske løsninger mm)	Inntil 100%
	Kartlegging	Av landskapsverdier eller skjøtelsesbehov for fremtidige tiltak.	Inntil 100%
	Investeringstilskudd	Det kan gis tilskudd til investering i driftsbygninger til bruk i aktiv jordbruksproduksjon	Inntil 50 % i offentlig tilskudd, maksimalt 300 000 fra ordningen.
	Innkjøp spesialutstyr	Tilskudd må tilbakebetales dersom utstyr selges innen fem år fra utbetaling	Inntil 40%
	Prosessmidler	Møtevirksomhet, innkjøp av tjenester mm.	Inntil 100%.
Andre tiltak	Andre tiltak	Det kan gis tilskudd til andre typer tiltak som fremmer formålet med ordningen.	Etter vurdering, Inntil 70% fra denne ordningen
Godtgjøring for egeninnsats – obs det skal føres timelister			
Person	350 kr/time		
Person med motorsag	Maks 450 kr/time		
Person med traktor/redskap	Maks 900 kr/time		
Gravemaskin	Maks 1200 kr/time		
<i>Leiekjøringspriser fra Norsk Landbruk og Bedre Gårdsdrift kan brukes som veiledende inntil maksbeløpet.</i>			

Utbetaling av tilskudd og krav om rapportering

Kommunen kontrollerer opplysningene og fatter vedtak. Det er kommunen som foretar utbetaling. Utbetaling skjer på grunnlag av skriftlig rapportering på gjennomført tiltak i Agros.

Øvrige bestemmelser

For øvrig gjelder bestemmelser i [Forskrift om tilskudd til tiltak i Utvalgte kulturlandskap i jordbruket og verdensarvområdene Vegaøyen, Vestnorsk fjordlandskap og Røros bergstad og Circumferensen](#) (FOR-2019-12-18- 2024) <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2019-12-18-2024?q=vestnorsk>.

Kontaktpersoner:

Landbrukskontoret Røros, Os og Holtålen.

Berit Siksjø, berit.siksjo@os.kommune.no, tlf. 995 03 976 (Os, Tolga, Engerdal)

Ragnhild Trønnes, ragnhild.tronnes@os.kommune.no, tlf. 911 98 870 (Røros og Holtålen)

Kilder

Forvaltningsplan for verdensarven Røros bergstad og Circumferensen 2019 -2023

Regionplan for Røros bergstad og Circumferensen, 2011

Kulturminneplan for kulturminner og kulturmiljø 2020-2034, Os kommune.

Tretvik, A. 1998. *Ålen og ålbyggen. Bind 3. Allmenn bygdehistorie*

Vedlegg 1: Særskilt utvalgte eiendommer

Gnr/bnr	Stedsnavn	Fulldyrka*	Overflatedyrka*	Innmarksbeite*
5025 - 7/1	Ratvollen	11	4	2
5025 - 7/1	Falkberget	8	0	4
5025 - 141/1	Olavsgruva	0	0	24
5025 - 54/1	Korssjøen	76	0	13
5025 - 54/2	Korssjøen	44	0	1
5025 - 54/5	Korssjøen	55	17	32
5025-132/231	Stikkilsdassvolla	0	0	12
5025 -132/233	Stikkilsdassvolla	10	0	0
5025 -133/234	Stikkilsdassvolla	7	0	0
5025 - 132/235	Stikkilsdassvolla	4	0	0
5025 – 132/237	Skåkåsen	7	0	8
5025 – 132/238	Skåkåsen	1	2	5
5025 – 132/239	Skåkåsen	5	0	4
5025 – 132/241	Skåkåsen	5 (6)	0	0
5025 – 132/242	Skåkåsen	8	0	0
5025 – 132/1042	Skåkåsen	0	0	0
5025 – 132/416	Fjølburøsta	13	0	4
5025 – 132/417 og 132/481	Øya	45	0	0
5025 – 132/418	Ljøsnåvolla	9	0	18
3425 - 163/2	Femundshytta	0	3	0
3425 - 163/10	Femundshytta	0	24	0
Totalt		309	50	127

*areal beliggende innenfor virkeområdet til hvert enkelt gårds- og bruksnummer kan ha ytterligere areal som ikke fremkommer i denne tabellen.

Vedlegg 2: Beskrivelse av de utvalgte områdene, status og kartavgrensning

1. Bergstaden med gruve- og kulturlandskapene – verdensarv

De fleste som jobbet for kobberverket, drev en eller annen form for jordbruksvirksomhet i tillegg for å skaffe mat til husholdninga. Bergstaden består derfor av en rekke små og store gårdsbruk som er plassert tett i tett og dermed utgjør en bystruktur. Disse gårdsbruka hadde en eller flere teiger med dyrkajord som lå spredt i et belte rundt bergstaden. Blant disse områdene er Småsetran, Kvitsandhaga `an, Østerhaga `an og Kvitsandhaga `an. De gjenværende delene av disse områdene har stor verdi i verdensarvsammenheng

Innenfor verdensarvområdet er det flere gårdsbruk og setre med dyrkajord. Flere av disse gårdene var såkalte bersrom. En bersrom var en bergverksarbeider som gjerne arbeidet i gruvene. Et bersrom er betegnelsen på en gård eller et småbruk som var tuftet på et todelt næringsgrunnlag, bergverk og jordbruk. Disse bruka hadde en eller flere setervoller som ble brukt i jordbruksdrifta.

I dag er det 12 aktive bruk i dette området med storfe, sau og hest.

Status og kartavgrensning:

Mye av dyrkajorda rundt bergstaden er i aktiv drift, mens deler ikke blir slått eller slås uregelmessig. Deler av arealet er beskyttet gjennom hensynssoner i arealplaner og reguleringsplaner og avsatt til kulturhistorisk bevaringsområder med fortsatt aktiv landbruksdrift.

Kartavgrensningen er lik avgrensningen for verdensarvområdet.

2. Vinterleden gjennom Røros og Os – verdensarv

Vinterleden er innskrevet på verdensarvlista som representant for alle vintertransportrutene innenfor Circumferensen. Vinterleden mot Falun fulgte dalbunnen ved foten av høyfjellet sørover fra Røros ned Mølmannsdalen, over Korssjøen, Litlkorssjøen og Siksjøen ned Tufsingdalen og videre over Femunden. Langs vintertransportruta finner vi flere ferdasgarder. Korssjøen (Røros) består av 3 gårdsbruk. Det er ikke selvstendig jordbruksdrift på disse eiendommene. Arealene driftes ved bortleie og er sårbare med tanke på framtidig drift og fare for gjengroing. I Tufsingdalen (Os) er det til sammen 11 ferdasgarder, hvorav 6 er aktive bruk med melk- og kjøttproduksjon på storfe. Det er et aktivt landbruksmiljø i bygda.

Status og kartavgrensning:

Kartavgrensning gjelder både for eksisterende vinterled slik den er innskrevet på verdensarvlista per i dag og «ny» Vinterled, slik den er foreslått endret med bakgrunn i ny kunnskap om leden. Inntil den nye avgrensningen er ferdigdefinert benyttes begge avgrensninger.

2.a Vinterleden gjennom Røros og Os – verdensarv

2.b Vinterleden slik den er foreslått endret (hensynssone kulturmiljø i kommunens arealplan)

Den nye avgrensningen, 2.b, er lagt som hensynssone H570_20 i kommende arealplan for Os kommune og er basert på oppdatert kunnskap om de aktuelle rutene for Vinterleden. Den nye avgrensningen for kulturmiljø i kommuneplanen omfatter veianlegget og alle

ferdasgardene slik de er registrert i Askeladden kulturminnesøk. Det ventes at den nye avgrensninga blir definert i løpet av 2025.

Vinterleden Røros-Tufsingdalen er omtalt under tema; Transport i forvaltningsplanen, side 34, hvor den er kategorisert som attributt i verdensarven.

Vinterleden har hensynssone kulturmiljø i kommuneplanens arealdel i Røros. Vinterleden er et utvalgt objekt i Os kommunes kulturminneplan, objekt nr 79. Videre er Vinterleden i Os med i Riksantikvarens oversikt over Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA). Rapporten for Hedmark har vært på høring og ventes å være ferdig i 2024. Det arbeides med tilsvarende status for Vinterleden i Trøndelag.

3. Femundshytta i Engerdal- verdensarv

Femundshytta var i perioden 1739-1822 smeltehytte til Røros Kobberverk. Den er innskrevet på verdensarvlista som representant for de perifere smeltehyttene kobberverket drev i Circumferensen.

Under den mest aktive perioden var det opptil 11 aktive gårdsbruk her. I dag er det kun ett gårdsbruk igjen, og det er ikke selvstendig drift på dette bruket - arealene leies bort til aktiv bruker i Tufsingdalen.

Turisme har vært en viktig del av livsgrunnet på Femundshytta de siste tiårene.

Verdensarvverdiene ligger, slik det er beskrevet i forvaltningsplanen, i slagghaugene, industrilandskapet, vassdragsanleggene, tuftene etter tidligere bebyggelse, kulturlandskapet og kontinuiteten i bosetting representert med dagens gårdsbebyggelse og aktiviteter. Det er lang avstand til nærmeste aktive bruk, og Femundshytta er i dag sårbar med tanke på framtidig drift av jordbruksarealene.

Status og kartavgrensning:

Femundshytta er omtalt under tema; Jordbrukets kulturlandskap i forvaltningsplanen, side 31, kategori signifikant objekt.

Kartavgrensning følger lik avgrensning som forvaltningsplan for verdensarven.

4. Narjordet i Os – oppsluttende verdier til verdensarv

Narjordet er et interessant og verdifullt område i verdensarvsammenheng. Kobberverket hadde et stort behov for trevirke, og omkring 1660 var områdene rundt smelthytta på Røros og østover i Nördalen blitt snauhogd. I perioden 1665-1680 fikk kobberverket 4 svenske kølbrennere til å bosette seg i Narjordet. Det ble ryddet jord i bygda, og ettersom virksomheten med kølbrenning utvidet seg lenger utover dalføret, ble Narjordet et overnattingssted for kølkjørere på vei til og fra Røros.

Bygda har utviklet seg med flere bruk opp igjennom årene. På det meste var det 27 gårdsbruk i bygda (ca. 1950). Kulturlandskapet rundt grenda Narjordet består i dag av gårdstun, jordbruksarealer og utmarksslåtter og løer. Det er i dag 9 aktive bruk i Narjordet, med melkeproduksjon og kjøttproduksjon på storfe og sau. Aktivt landbruk er svært viktig for å ivareta kulturlandskapet og opprettholde bosetting i bygda.

Status og kartavgrensning:

Narjordet er omtalt under tema; Jordbrukets kulturlandskap i forvaltningsplanen, side 31, kategori oppsluttende verdi. Narjordet er lagt som hensynssone for kulturmiljø (H570_7) i kommunens kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljø. Denne er sammenfallende med avgrensningen i forvaltningsplanen. Videre er Narjordet registrert som Nasjonalt verdifullt kulturlandskap.

Kartavgrensningene for *verdifullt kulturlandskap* og *hensynssonen for kulturmiljø* er ikke sammenfallende. Kart som brukes som avgrensning for tildeling av tilskudd omfatter yttergrensene av begge figurer.

5. Utvalgte seterområdene i Røros – Ljøsnåvollen, Øya, Fjølburøsta og Skåkåsen – oppsluttende verdier til verdensarv, samt seterområdet Erlia.

De fleste som jobbet for kobbervirket drev en eller annen form for jordbruksvirksomhet i tillegg for å skaffe mat til husholdninga, og det ble holdt trekkdyr for kjøringa for verket. Til gårdene hørte det som regel en eller flere setervoller. Disse var viktige i sommerhalvåret for å utnytte utmarksområdene til beiting og slått av vollene. Setervollene representerer en viktig del av jordbruksdrifta i verdensarvområdet.

Øya, Ljøsnåvollen og Fjølburøsta

Setrene Øya, Ljøsnåvollen og Fjølburøsta hører alle til gårder i Feragen.

Grenda Feragen vokste fram i forbindelse med drifta av Feragen smeltehytte i perioden 1661-1692. Det var malm fra Storwartz som ble smeltet ved hytta i Feragen. I dag er det få rester bevart av denne drifta utover slegghaugen og røstplassen.

Feragen hadde i liket med Røros, status som fri bergplass der arbeiderne fikk mulighet til å rydde jord og bygge seg gårdsbruk. Folket i Feragen jobbet i smeltehytta og drev i skogen med hogging av tømmer og produksjon av køl som brensel til smeltehytta.

Fra Kulturminneplan for Røros kommune:

Vintersetring er et fenomen som kun har vært praktisert i deler av landet, som for eksempel i Røros-området. Da bodde folk og dyr på setrene til oppunder jul og også ofte til utpå etterjulsvinteren. Hovedårsaken var å «stille opp» foret som ble høstet på setre slik at en slapp å frakte dette hjem til gården. I Feragen drev flere av gårdene med vintersetring. Bakken hadde seter i Øya, Bentgården Ljøsnåvollen og Mikkelsgården hadde Fjølburøsta.

Ettersom både folk og dyr skulle oppholde seg på setrene utover høsten og vinteren var det vanlig med både sommerstue og vinterstue på setrene. I tillegg ble det drevet tømmerhugst vinterstid og da bodde tømmerhuggerne på setrene. Både Øya, Ljøsnåvollen og Fjølburøsta fremstår i dag som godt bevarte seteranlegg med en rekke verneverdige bygninger.

I dag er det kun to setrer i Røros kommune som er i tradisjonell drift, Øya og Ljøsnåvollen. Disse har særlig stor kulturhistorisk verdi både på grunn av den godt bevarte bygningsmassen og ved at setrene er i tradisjonell drift. Fjølburøsta er ikke lengre i tradisjonell drift, men seterhusene er bevart og har stor kulturhistorisk verdi.

Skåkåsvollene

Setergrenda har 5 setervoller. Setrene hørte opprinnelig til gårder inne på bergstaden. Til sammen har setrene ca. 25-30 mål dyrka jord.

Setereiendommene er forholdsvis store med en del utmark knyttet til hver voll. Grenda ligger omkranset av bjørkeskog, myrer og snaue rabber, uten nyere arealinngrep. Grenda representerer ei typisk setergrend i Røros-området.

Setervoller i Erlia

Erlia har mange setervoller som ligger mer eller mindre spredt utover i området. Flere av vollene har trolig vært setrer for gårder i Ålen i eldre tid. Det var gårder inne på bergstaden og tidligere også gårder i Viken, Sandneset og Orvos som hadde setre i Erlia. Om sommeren gikk det flokker med kuer og hester i utmarka i området. Setringa avtok utover 50-60-70-tallet og husdyra forsvant. Som en følge av dette vokste skogen raskt opp rundt i utmarka.

Mange av setervollene har blitt endret til fritidseiendommer etter at setringa opphørte, men fremdeles er det flere av vollene som er godt bevart. Området representerer, i likhet med Skåkåsen

Status og kartavgrensning:

På setrene Øya og Ljøsnåvollen er det aktiv setring og jorda er i drift, mens det meste av jorda på de andre setervollene ikke drives aktivt årlig.

Kartavgrensningen for områdene sees i kartene nedenfor og på kommunens digitale kartløsning

6. Kulturlandskapet i Tolga sentrum og Erlia – oppsluttende verdier til verdensarv
Verdensarvverdiene på Tolga er særlig knyttet til det gamle smeltehytteområdet og gatestrukturen som ble anlagt som følger av smeltehytteaktiviteten. Kulturlandskapet i Tolga sentrum og Erlia utgjør et helhetlig miljø med oppsluttende verdi i verdensarvsammenheng.

I 1660-årene bygde Røros Kobberverk smeltehytte på Tolga grunnet stor tilgang på tømmer og fossekraft. I tilknytning til smeltehytta vokste det frem en tettbebyggelse med tydelig bystruktur med små gårdsbruk. Den tette bosettingen omkring smeltehytta fikk navnet Tolgen hytteplass, og her ble det anlagt to gater med gårdstun, med oppmurte hageanlegg mot Glomma. Gardsbebyggelsen er bevart og til dels i drift.

De fleste som tok arbeid ved eller i tilknytning til Smeltehytta, skaffet seg egne gårdsbruk og var delvis sjølberga. Årshjulet ved smeltehytta ble dels lagt opp etter jordbruket. Mange var tilknyttet kobberverket gjennom hogst, leveranse av trekull og røstved og kjøreoppdrag. Tolga gir inntrykk av å ha vært et lite, men travelt samfunn i denne perioden med stor aktivitet.

Landbruket er i dag hovednæring i kommunen, og det er om lag 20 aktive bruk med grovfôrbasert kjøtt- og mjølkeproduksjon innenfor det foreslåtte området. Kulturlandskapet består av en mosaikk av gårdstun, jordbruksarealer, kantsoner, tørrmurer, lør og skogholt i et vel vedlikeholdt kulturlandskap med en kontinuitet med aktiv drift siden opprettelsen av smeltehytta.

Status og kartavgrensning:

I dag er Tolga et sentrumsmiljø med aktivt landbruk, bevarte trehusmiljø, kulturminner etter gruvetiden samt et omfattende system av tørrmurer. Steinmurene og terrasseringene er et betydelig element i landskapet i Tolga sentrum og nordover Erlia. Gruvevirksomheten og ringvirkninger av denne har dannet et noe unikt og særpreget område som viser tilknytning og den gjensidige avhengigheten mellom bergverksindustrien og jordbruket, som gjør det sentrumsnære kulturlandskapet i Tolga interessant i en verdensarvsammenheng. Tolga hytt plass og Tolga er omtalt under tema; Smeltehytter i forvaltningsplanen, s. 33.

Det foreslåtte avgrensningen av området strekker seg fra Veslebekken sør for Tolga sentrum på østbredden av Glomma til Kvislan i nord, vest for Glomma fra Kåsdalen, Røsebygda, Haugan, Eggan og Erlia i nord.

7. Hessdalen i Holtålen

Hessdalen er valgt som pilotområde for ordningen grunnet områdets tidligere omfattende gruvevirksomhet med etableringsstruktur og landbruk som ringvirkning av denne.

Hessdalen er et godt eksempel på ei landbruks-grend innenfor Røros kobberverks gamle privilegiumsområde der sammenhengen og det symbiotiske forholdet mellom gruvedrift, landbruk og bosetning er svært lesbart.

De fleste nyere bruk i Hessdalen ble etablert på bakgrunn av gruvedrifta i området. Mange arbeidere ved gruvene fikk bygsel på eiendommer i Hessdalen. Flere plasser ble ryddet i allmenningen og gamle setervoller ble tatt i bruk og fikk helårs bosetting. Eksisterende gårder ble delt i flere bruk. Med etableringa av Muggruva på 1770-tallet ble flere gårdsbruk etablert også innerst i Hessdalen. Bosetterne tok arbeid ved verket. Etter hvert kom virksomheten ved Mugg til å sysselsette folk fra hele bygda (Tretvik 1998: 400).

Med et krevende klima langt over korngrensa, var det nødvendig med en binæring til jordbruket, samtidig som jordbruket sto for en viktig del av livsgrunnlaget for hessdalingene.

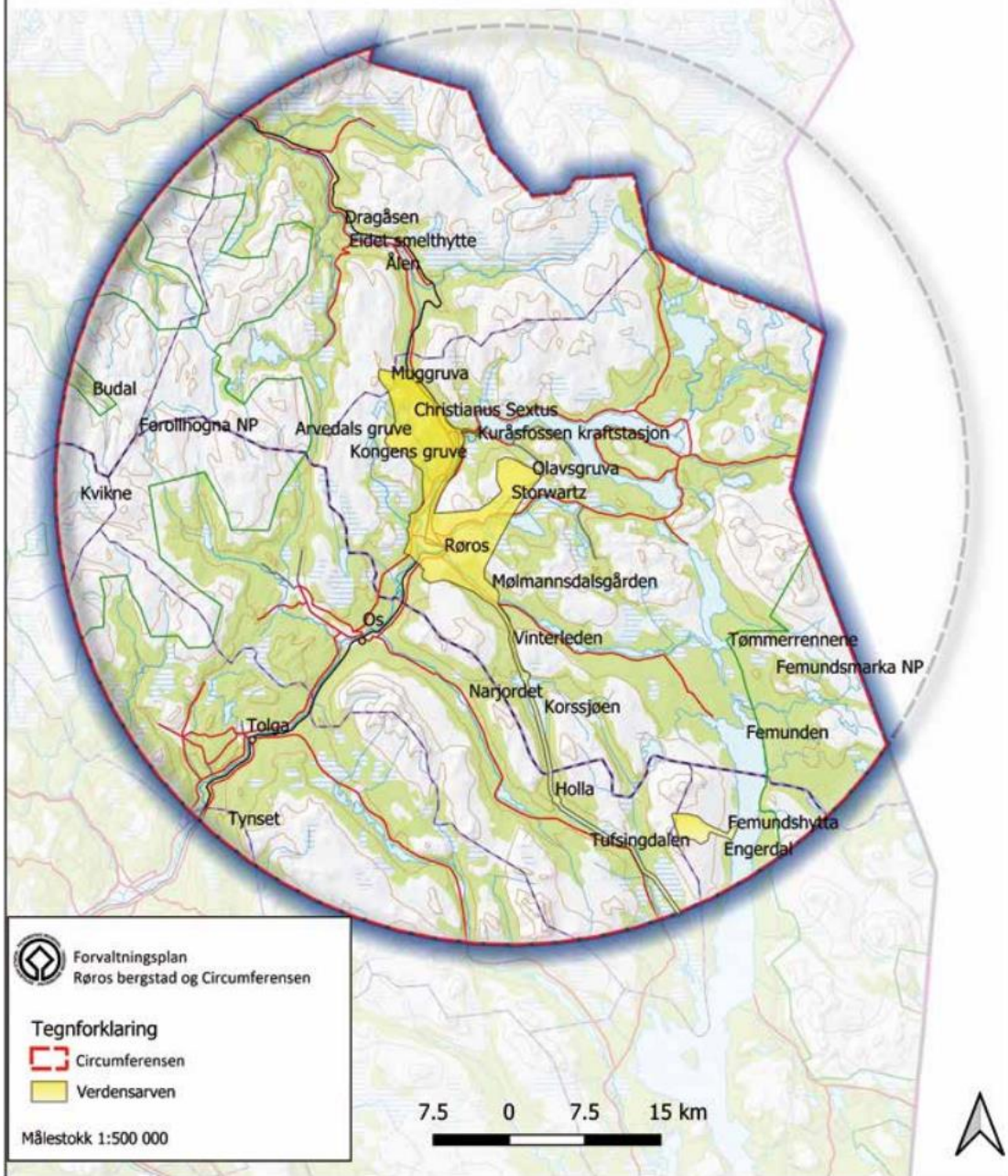
I dag er landbruket hovednæring i Hessdalen, og bygda har 14 bruk hvor det blant annet drives med melkekyr, ammekyr og hestedrift.

Status og kartavgrensning:

Områdets tilknytning til Muggruva gjør Hessdalen spesielt interessant i verdensarvsammenheng. Muggruva er den nordligste forekomsten i Nordgruvfeltet. Nordgruvfeltet er del av verdensarvområdet Røros bergstad og Circumferensen, og Muggruva er her ansett som et signifikant objekt, et element med stor verdi for verdensarven.

Området foreslås avgrenset fra informasjonspunktet ved Hessdalskjølen og videre innover dalen til enden av Hessdalsvegen, samt seterdalene rundt Øyungen og Hessjøen og på Vårhuskjølen/Båtjønndalen.

Verdensarven Røros bergstad og Circumferensen

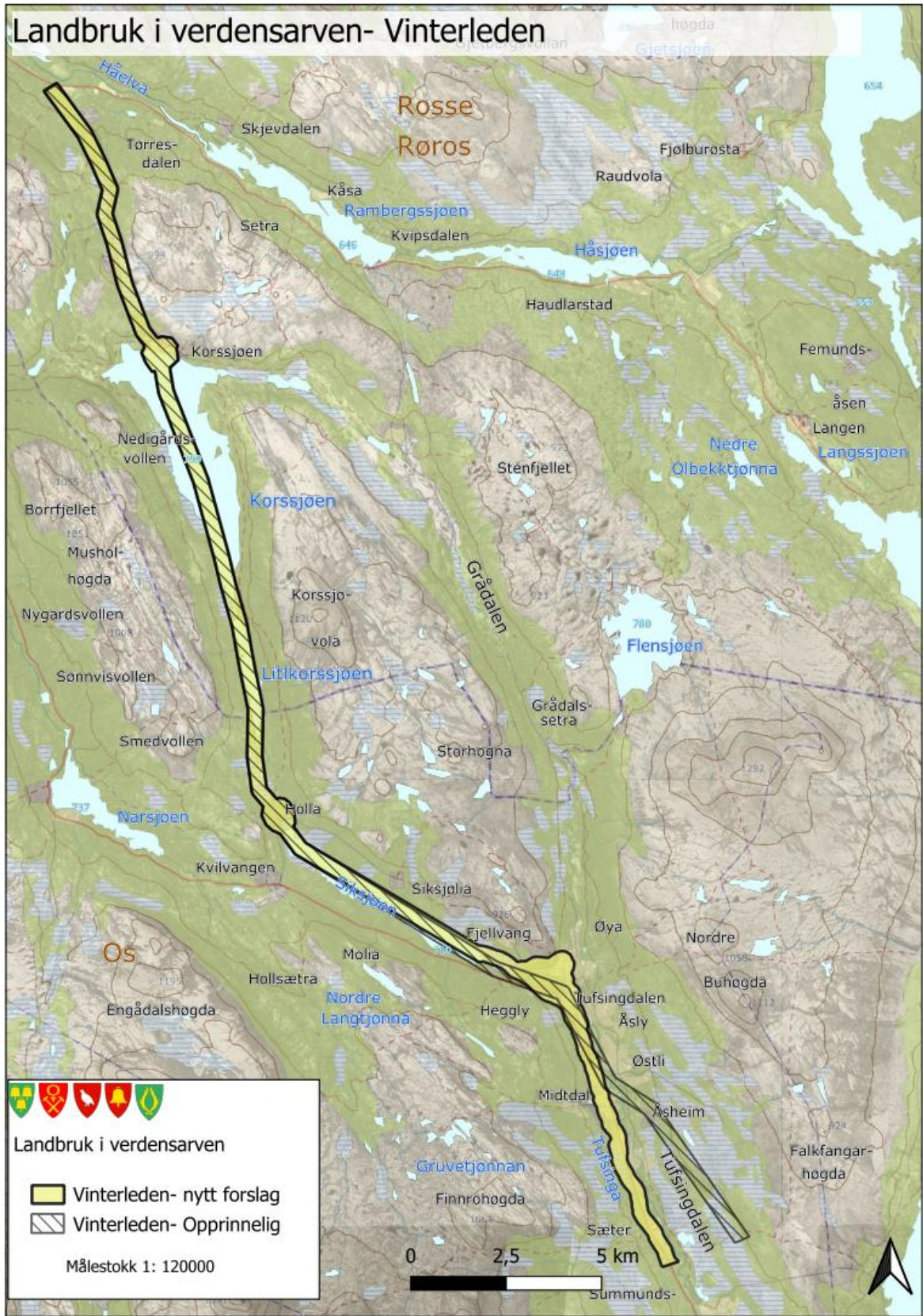

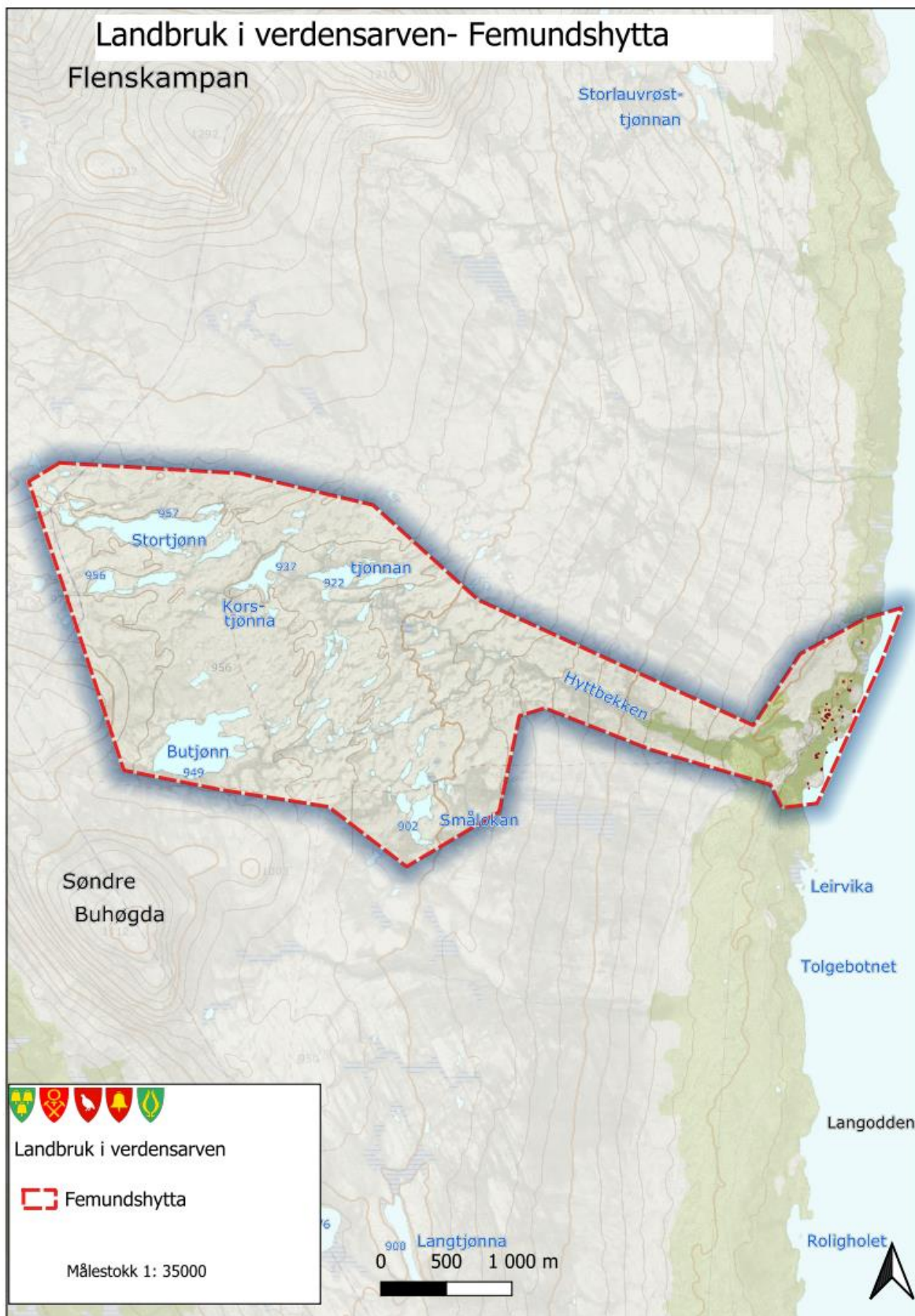
Landbruk i verdensarven

Bergstaden med gruve- og kulturlandskapene

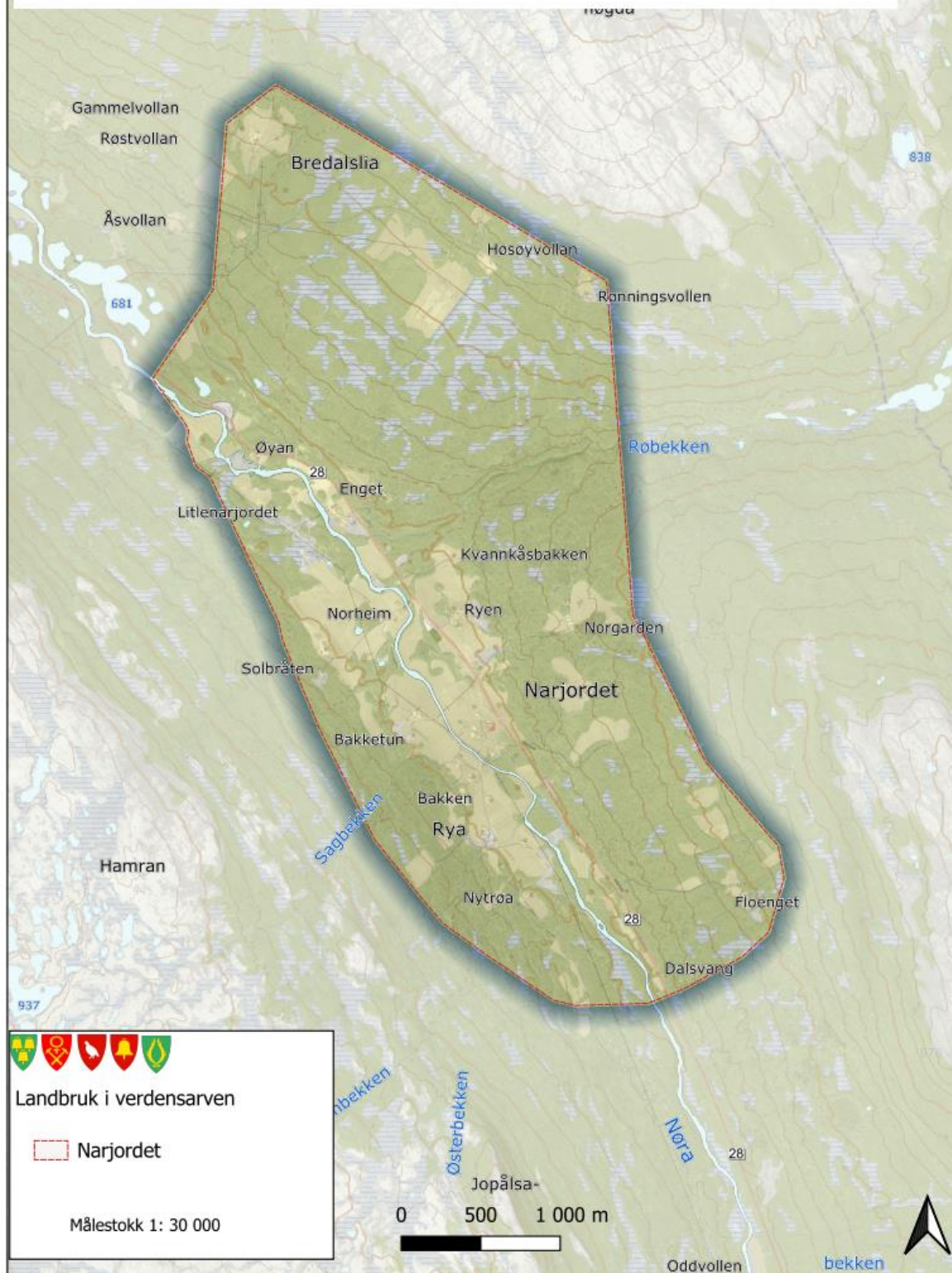
Landbruk i verdensarven- Vinterleden

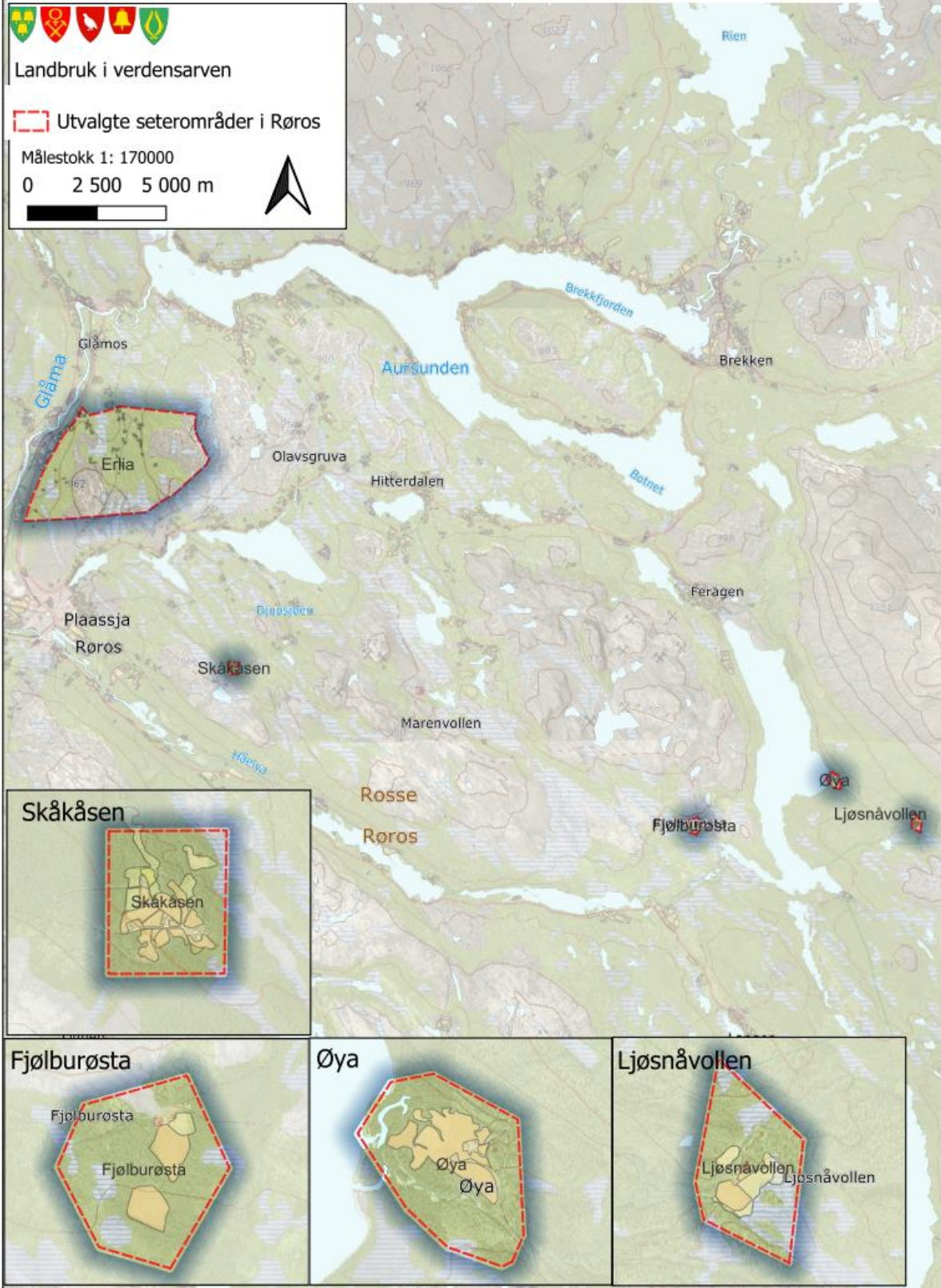

Landbruk i verdensarven

Narjordet- oppsluttende verdier til verdensarven

Landbruk i verdensarven- Utvalgte seterområder i Røros

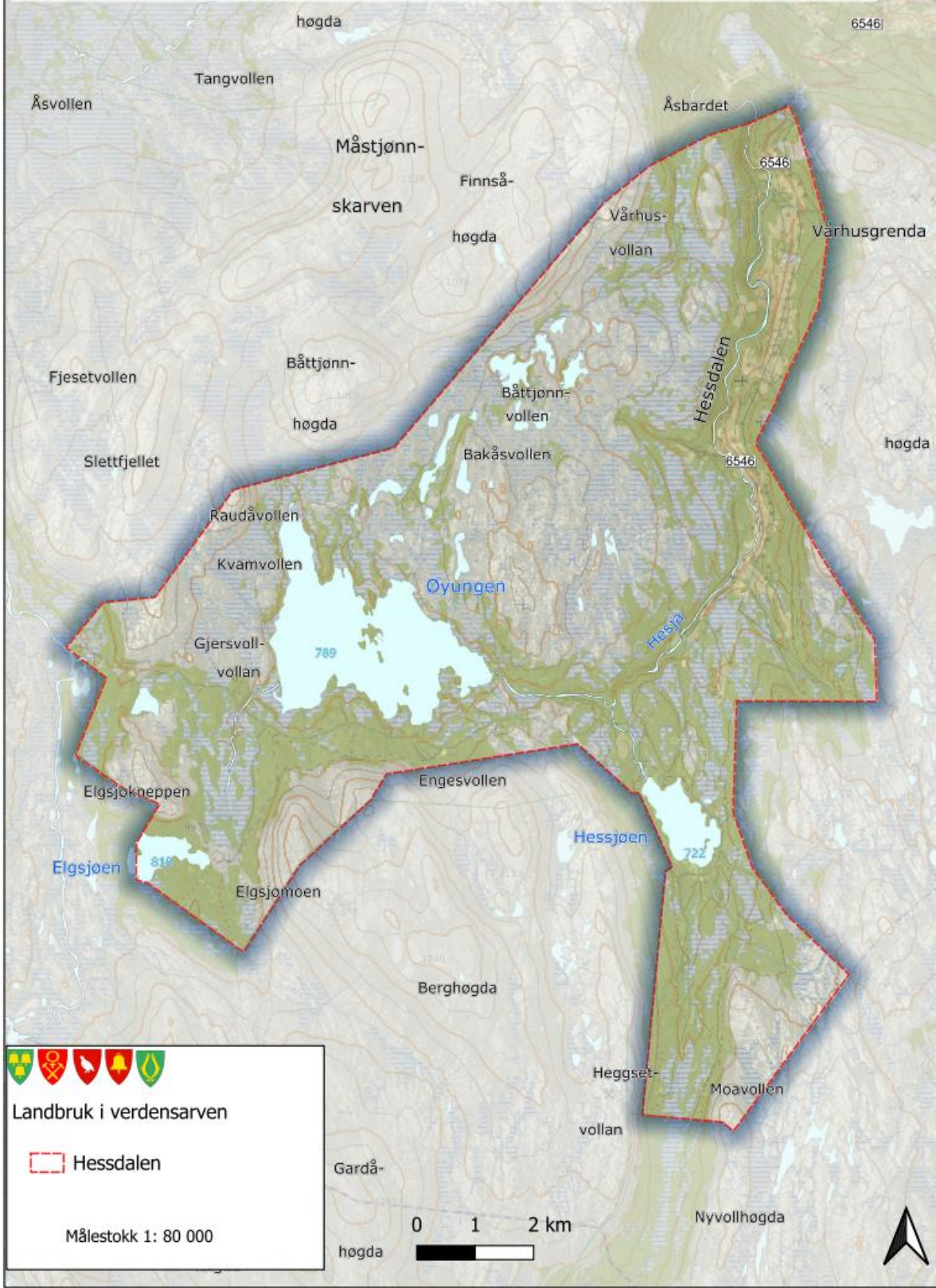
Landbruk i verdensarven

Tolga sentrum foreslått UKL-område

Anvisåsen

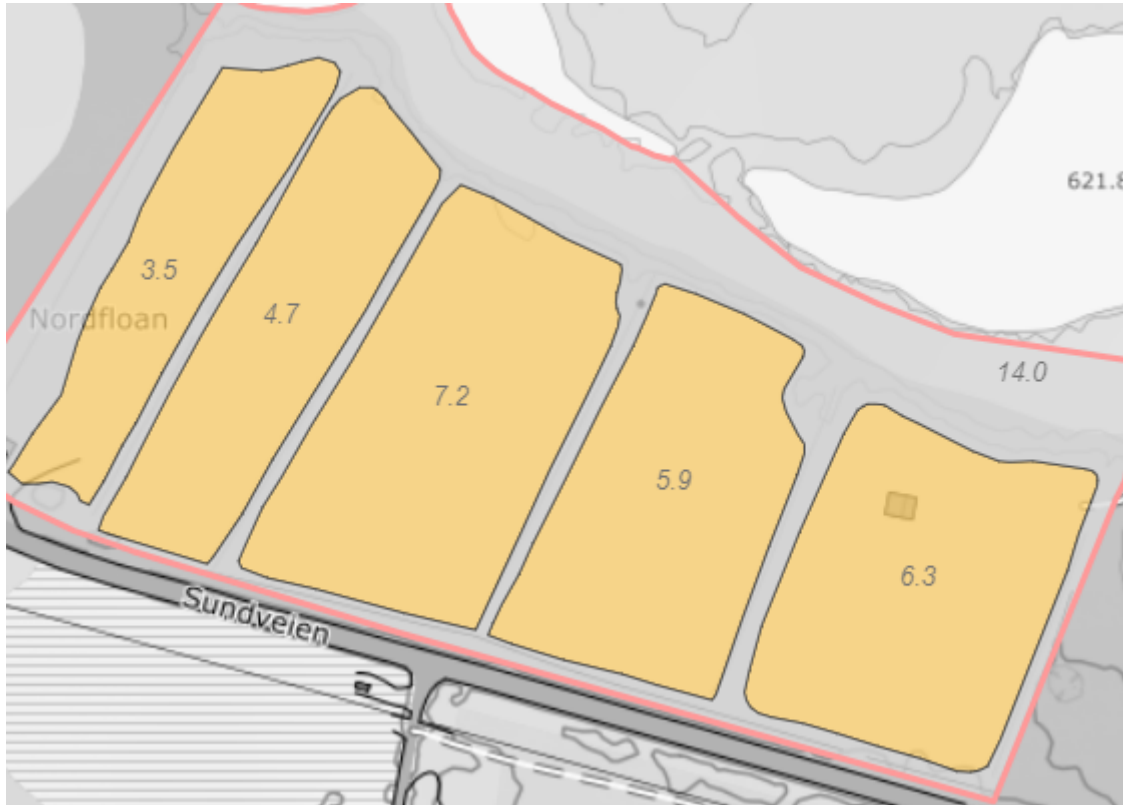

Landbruk i verdensarven- Hessdalen

Vedlegg 3: Eksempler på frittliggende arealet t.o.m.10 dekar

Frittliggende arealer t.o.m. 10 dekar som arronderingsmessig ikke kan driftes sammen med tilgrensende arealer. Arealene kan f.eks. være avgrenset av veier, kanaler, faste gjerder e.l. Eiendomsgrenser regnes ikke som avgrensing.

Godkjent

Ikke godkjent